

СЕМАНТИКА ФЕНОМЕНУ «СОЦІАЛЬНЕ ДИСТАНЦІЮВАННЯ» В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Резюме

У статті представлено результати теоретичного аналізу феномену «соціальне дистанціювання» та емпіричного дослідження його психосемантичного змісту. **Мета** дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні специфіки феномену «соціальне дистанціювання» та емпіричному дослідженні його психосемантичного змісту. Проведено предметний аналіз поняття «соціальне дистанціювання» в різних суспільних та наукових контекстах – медико-епідеміологічному, соціологічному, соціально-психологічному та прикладному, проксемічному. Констатовано, що даний феномен розглядається як соціальний атитюд; як психосоціальна детермінанта стресів; як можлива причина зниження довіри та як копінг-стратегія. Соціальне дистанціювання в умовах пандемії 2020 р. є видом соціальної ізоляції індивідів, яка за певних умов може приймати форму відчуження. Суспільні страхи в умовах пандемії є прикладом одночасної подвійності: страху наближення (можливість зараження COVID-19) та страху віддалення (можливість втрати соціальних контактів). Емпіричне дослідження проводилося упродовж червня-липня 2020 р., протягом діючого в Україні карантину. З використанням **методу** семантичного диференціала отримано результати суб'єктивного оцінювання поняття «соціальне дистанціювання» широким загалом. Семантизація категорії проводилась з подальшим застосуванням факторного аналізу, в результаті чого було виділено фактори, які розкривають семантичну наповненість категорії у свідомості досліджуваних. **Результати.** Виявлено, що у сприйнятті соціуму соціальне дистанціювання має подвійне, амбівалентне значення: позитивна суб'єктивна оцінка, усвідомлення значущості, корисності та сили цього феномену має місце поряд з його небажаністю і неприємним напруженням, яке він в собі несе. Отримана трифакторна структура поняття свідчить про масовидність уявлень про соціальне дистанціювання, його низьку внутрішню диференційованість, що є нормальним з огляду на новизну поняття для масової свідомості громадян. Зроблено **висновок**, що ознаки переважно позитивного сприйняття поняття соціального дистанціювання є хорошим соціально-психологічним показником стану масової свідомості. У поточній пандемічній обстановці в Україні така оцінка має досить оптимістичний прогноз, оскільки визначає позитивне ставлення людей як до себе самих, так і до навколишнього світу в умовах сильної суспільної невизначеності.

Ключові слова: масова свідомість; пандемія; семантичний диференціал; соціальне дистанціювання

Вступ. Особисті контакти між людьми – одна з найважливіших цінностей існування, дефіцитарність якої гостро відчувається в умовах ізоляції, самоізоляції та соціального дистанціювання. Особливої актуальності проблема дефіцитарності особистих контактів набула в 2020 році в ситуації пандемії COVID-19, коли в Європі та США під час пандемії коронавірусу, поряд із карантинном, соціальна дистанція стала одним з основних засобів запобігання швидкому поширенню COVID-19.

Безпрецедентність вживаних урядами більшості країн світу заходів для убезпечення громадян від хвороби, тимчасові обмеження мобільності призвели до часткової зміни способу життя членів суспільства та спричинили неоднозначні оцінки соціальної ситуації, що склалася. В цей період ситуативний контекст терміну «соціальна дистанція» отримав нові конотації. Попри те, що дане поняття сьогодні є одним з найуживаніших у ЗМІ, в окремих соціальних спільнотах поширюється думка про необхідність відмовитися від терміну «соціальна дистанція», замінивши його терміном «фізична дистанція» (Купенко & Ткаченко, 2020:385-388). Зазначені факти свідчать про наявну специфіку суб'єктивного ставлення громадян України до соціального дистанціювання. При цьому нам не вдалося знайти результатів наукового психосемантичного вивчення даного феномену, що й задало поштовх дослідити семантику явища «соціальне дистанціювання» в масовій свідомості громадян України в умовах пандемії COVID-19.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати специфіку феномену «соціальне дистанціювання» та емпірично дослідити його психосемантичний зміст. **Завдання дослідження:** 1) предметний аналіз поняття «соціальне дистанціювання» в різних суспільних та наукових контекстах; 2) аналіз та інтерпретація результатів семантичної диференціації поняття «соціальне дистанціювання».

Методи дослідження. Семантизація категорії проводилась з подальшим застосуванням факторного аналізу, в результаті чого було виділено фактори, які розкривають семантичну наповненість категорії у свідомості досліджуваних.

Базовим методом дослідження став семантичний диференціал авторської розробки Є.М. Заворотних (2009); кількісну обробку даних проведено за допомогою факторного аналізу (Сидоренко, 1998). Обробку даних було виконано за допомогою комп'ютерного пакета статистичних програм SPSS – версія 17.0.

Процедура емпіричного дослідження полягала в тому, що поняття «соціальне дистанціювання» послідовно оцінювалося респондентами за допомогою антонімічних пар прикметників: добре – погано, приємно-неприємно; привабливо – непривабливо; потрібно – непотрібно; корисно – шкідливо; бажано – небажано; важливо – неважливо; значуще – незначуще; суттєво – несуттєво; розслаблююче – напружуюче. На шкалі кожної бінарної опозиції обирається точка, яка, на думку респондента, найбільше підходить для вираження його емоційного ставлення до психологічного дистанціювання: -3, -2, -1, 0, +1, +2, +3.

Інструкція досліджуваним: «Послідовно оцініть поняття «соціальне дистанціювання» за допомогою наступних кількох протилежних пар прикметників. Оберіть у кожному ряду місце, яке на вашу думку найбільш підходить, і зазначте своє емоційне ставлення до самотності. Якщо ваше ставлення позитивне, то позначка ставиться праворуч від середньої, нульової лінії; якщо ваше ставлення негативне, то позначка ставиться ліворуч від нульової лінії. Тобто «+3» це найбільш позитивне ставлення, а «-3» це найбільш негативне. Пари протилежних емоційно-оцінних прикметників представлені нижче». У випадку якщо відмітка досліджуваного розташовувалася між двома пунктами шкали, бралось проміжне, дробове число балів. Середні оцінки за десятьма шкалами семантичного диференціала кількісно характеризували загальне емоційне ставлення досліджуваного феномену, що досліджується. Сила емоційного ставлення, відповідно, виявляється в абсолютній величині отриманої середньої оцінки.

Характеристика вибірки досліджуваних. Дослідження проводилося шляхом опитування через Google-форми з попереднім інструктажем респондентів. Емпіричне дослідження проводилося упродовж червня-липня 2020 р., протягом

діючого в Україні карантину. З метою дослідження було сформовано нерандомізовану вибірку (n=159). Ми виходили з того, що регіон проживання може бути частковим чинником для специфіки суб'єктивного сприймання й оцінювання соціального дистанціювання, проте на час збору первинної інформації країна ще не була поділена на карантинні зони. Освіта респондента не має визначального значення для вироблення суб'єктивного ставлення до соціального дистанціювання. Диференціація за віком і статтю не входила до завдань цього дослідження. Отже, процедура рандомізації не проводилася з огляду на її нераціональність при даному дизайні дослідження.

Результати. З метою аналізу поняття «соціальне дистанціювання» в різних суспільних та наукових контекстах було розглянуто основні лексичні значення та контексти вживання терміну. У медико-епідеміологічному контексті соціальне (або фізичне) дистанціювання тлумачиться як комплекс санітарно-епідеміологічних заходів немедикаментозного характеру, спрямованих на зупинку або уповільнення поширення заразної хвороби через збільшення фізичної дистанції між людьми і зниження числа близьких контактів (Information, 2020). Власне, «соціальна дистанція» при соціальному дистанціюванні (униканні масових скупчень) складає відстань у 1,5-2 метри від інших людей.

У науковий вжиток соціології даний термін був введений Г. Зіммелем, у працях якого соціальна дистанція характеризує стан соціальних груп та індивідів у соціальному просторі, їх співвідношення та ступінь їх взаємозв'язку – рівень їх близькості чи віддаленості, відчуженості один від одного (Зиммель, 2017). Об'єктивно соціальна дистанція відображає реальні відмінності між людьми та між групами, членами яких вважають себе індивіди – економічними, політичними, етнічними, національними та ін.

У соціальній психології термін «соціальна дистанція» вперше з'являється в 1925 р. у працях Еморі Богардуса і починає характеризувати близькість або відчуженість соціальних, етнічних спільнот або окремих людей (Bogardus, 1925). Автор розглядає соціальну дистанцію як відсутність почуття товариства і взаєморозуміння між різними групами населення (у професійній, релігійній,

академічній та інших сферах) та окремими індивідами. Зокрема, при спільній діяльності в конкретній професійній групі з часом розвивається набір соціальних реакцій дистанції стосовно людей, які відрізняються за професійним статусом. Головне значення соціальної дистанції полягає у її зв'язку з підтримкою соціального статусу.

Концепція Е. Богардуса відома переважно завдяки психодіагностичній методиці «Шкала соціальної дистанції». Соціальна дистанція Е. Богардусом пов'язується, головним чином, з расовими упередженнями, при цьому расові конфлікти вчений вважає головним свідченням цієї дистанції (Сонин, 2004: 216–218). Інструкцією методики передбачено, щоб досліджуваний завершив фразу «Для мене особисто можливо і бажано прийняти представника даної групи» в контексті декількох варіантів (як родича, близького друга, сусіда по будинку, колегу по роботі, громадянина моєї країни, гостя або туриста в моїй країні), тим самим окресливши соціальну дистанцію із зазначеними персонажами.

У соціальній, практичній психології та семіотиці існує окрема галузь – проксеміка, що займається вивченням просторової та часової знакової системи спілкування. Виступаючи як особлива знакова система, просторова організація процесу спілкування несе в собі вагомe смислове навантаження і виступає компонентом комунікативної ситуації. Йдеться про те, як людина здійснює спонтанне структурування мікропростору, передовсім, – міжсуб'єктного простору спілкування. Едвард Холл виділяє чотири міжсуб'єктні зони: інтимна (0-0,5 м), персональна (особистісна) (0,5 м-1, 2м), соціальна (1,2 м-3,65м) та громадська (3,65 м і більше) (Hall, 1959). Отже, у вузькому сенсі словосполучення «соціальна дистанція» мається на увазі та відстань, в межах якої мовець надає перевагу спілкуванню з іншими людьми в робочій обстановці та в публічних місцях. Варто додати, що соціальної дистанції у спілкуванні індивіди дотримуються (або вибудовують) переважно несвідомо.

Розглядаючи соціальну дистанцію як психосоціальний атитюд, Л.О. Михайлова виділяє в його структурі такі компоненти: когнітивний (уявлення про інші соціальні групи, їх культури, міжетнічні відносини; знання про феномен

толерантності); емоційний (ставлення до інших соціальних груп); поведінковий (конкретні акти толерантного або інтолерантного реагування, що проявляється у прагненні спілкуватися або дистанціюватися, демонструвати агресію щодо представників інших груп) (Михайлова, 2020).

Більшість дослідників розглядають соціальну дистанцію в структурі інших психологічних феноменів. Так, порушення особистого простору (в тому числі й соціальної дистанції) у спілкуванні є досить поширеною причиною виникнення стресів. Незважаючи на те, що соціокультурні особливості відстаней під час спілкування у різних народів досить широко варіюють, надмірне наближення до суб'єкта спілкування викликає негативні емоції та стресовий стан, наслідком якого може бути підвищена тривожність, дратівливість, депресія, безсоння психосоматичні розлади (Водопьянова, 2009).

Серед основних психосоціальних детермінант стресів, поряд з порушеннями дистанції спілкування, виокремлюють групову ізоляцію, тривалу самотність, інформаційну ізоляцію або інформаційний шок (Лісіцин, 2010: 349). Обмеження інформаційного потоку (інформаційна ізоляція), за даними В. І. Лебедева, призводить до того, що відносна або повна інформаційна ізоляція учасників полярних експедицій, екіпажів підводних човнів та в'язнів тюрем призводить до порушення сну, розвитку стану тривожності, депресивних проявів (Лебедев, 1989: 25–26).

У практичній психології тема дистанціювання розглядається в тісній взаємодії з емоцією страху та фобічними розладами. Як правило, страх пов'язаний з цікавістю до новизни, змін і можливої небезпеки, з бажанням протистояти середовищу чи бажанням пізнавати середовище. Через страх задовольняються потреби в орієнтуванні та зміні («чого боюся, того і хочу»), тому страх містить в собі енергію для збільшення соціальної дистанції. При цьому ця дистанція, в залежності від здатності переживати страх та від оцінки небезпеки, може бути максимальною для віддалення від останньої – дистанція, коли небезпека перестає бути помітною і зливається з фоном – втеча, руйнування контакту, та помірною, рухомою – коли небезпека добре помітна, але її вплив досить обмежений (Черняев,

2007). Страх наближення зупиняє скорочення дистанції і посилення контакту, оскільки контакт несе в собі небезпеку; страх віддалення зупиняється загрозою розриву контакту.

Науковий інтерес являє зв'язок соціального дистанціювання та феномену довіри. Довіра є одним із найбільш значущих критеріїв категоризації соціального оточення за величиною психологічної дистанції. Спираючись на соціальні стереотипи, груповий досвід, використовуючи власний досвід взаємодії з соціальними групами, індивід формує психологічне ставлення до них. Міра довіри є динамічною характеристикою, яка визначає якісний бік відносин: чим вищий рівень у відносинах взаємної довіри, тим сильніше виражений зв'язок між ними, тим менша дистанція у відносинах між ними. Зокрема, надмірна довіра до себе та зниження довіри до інших може спричинювати соціально-психологічну дистанцію, яка погіршує міжособистісні стосунки. Якщо це відбувається з причин, що порушують внутрішню рівновагу особи, її впевненість у собі, то погіршується самоствавлення, також знижується і довіра до себе.

Вміння дотримуватися оптимальної дистанції (як соціальної, так і фізичної) тісно пов'язане з низкою соціально-психологічних та індивідних характеристик особи: інтернальністю, активністю, ініціативністю, особливостями ціннісно-сміслової сфери, особистісною ідентичністю, рівнем розвитку соціально-психологічної компетентності, комунікативним потенціалом (соціально-перцептивними здібностями та готовністю до взаємодії з партнером, навичок міжособистісного спілкування, соціально-психологічної адаптивності, вміння опанувати повсякденний стрес), поведінково-стилістичними нюансами – здатністю вибирати адекватний тип поведінки та багатьма іншими.

Попри це, соціальне дистанціювання виявляє і свої позитивні сторони. Суб'єкт, тримаючи певну дистанцію з оточенням, отримує можливість збереження взаємодії з ним і, в той самий час, отримує додаткову інформацію для подальшого аналізування міжособистісних стосунків. Психологічна дистанція слугує певним бар'єром між внутрішнім світом людини та зовнішнім середовищем, впливає на вибір стратегії поведінки та надає час сформува

психологічне ставлення особистості до інших. Дистанція дозволяє людині відчувати себе у безпеці, уявлення людини про власну безпеку також дозволяє формувати довірчі позитивні відносини.

В онтогенетичному плані чітка дистанція між поколіннями – один з основних компонентів в структурі добре функціонуючої сім'ї. Дитина намагається звільнитися від батьківської сім'ї шляхом дистанціювання – географічно і/або психологічно – за допомогою ілюзії свободи від сімейних зв'язків внаслідок емоційного розриву (Боуен, 2019).

В юнацькому віці завдяки помірному дистанціюванню гармонізується зв'язок Я-реального та Я-ідеального; зменшується напруга від соціального порівняння себе з іншими, якщо це порівняння не на користь особи; відбувається зниження емоційних реакцій на розуміння неможливості досягти бажаного. Психологічна тенденція до індивідуалізації і до соціального відокремлення притаманна юнацтву: про цю тенденцію свідчить чітке розмежування юнаками природи (характеру) стосунків з оточенням, висока вибірковість у дружніх прив'язаностях, інколи максимальна вимогливість до спілкування в діаді. Прагнення до відмежування – це «прагнення відгородити свій унікальний світ від вторгнення сторонніх і, навіть, від близьких людей, щоб закріпити своє почуття особистості, зберегти свою індивідуальність, реалізувати свої домагання на визнання. Відмежування як засіб утримання психологічної дистанції при взаємодії з іншими людьми дозволяє юнацтву «зберігати своє обличчя» на емоційному і раціональному рівні спілкування» (Репьєва, 2007).

Поряд з тим, соціальне дистанціювання може мати й негативні наслідки. Юнаками та дівчатами переживається дистанція між ідеальним образом і справжнім своїм становищем, що призводить до невпевненості у собі, зниження самоповаги, пригніченості та тривожності, невміння знаходити вихід зі складних ситуацій, що нерідко призводить до депресивних станів, відчуття неможливості жити далі та зрештою – до суїцидальної поведінки. Є.М. Заворотних (2009) включає ізоляцію, усамітнення та відчуження до структури суб'єктивного переживання самотності. При цьому ізоляція та усамітнення – це фізичні

(просторові) стани, що робить неможливими (частково або повністю) контакти з іншими людьми. Ізоляцію та усамітнення авторка розуміє як об'єктивні ситуації одного порядку, що відображають тимчасову просторову невключеність особистості в соціум. Різниця між даними явищами полягає в тому, що ізоляція – вимушений стан, а усамітнення – добровільний. Відчуження – психічний стан, що характеризується втратою людиною почуття власної суб'єктності у спілкуванні зі значущими іншими. Так, соціальне дистанціювання в умовах пандемії 2020 р. є формою соціальної ізоляції індивідів, яка за певних умов може приймати форму відчуження.

Дистанціювання також розглядається як одна з копінг-стратегій, за якої особа робить спроби подолання негативних переживань за рахунок суб'єктивного зниження її значущості та ступеня емоційної залученості в неї. Для цієї копінг-стратегій характерним є використання інтелектуальних прийомів раціоналізації, перемикання уваги, відсторонення, гумору, знецінення та ін. Серед копінг-стратегій стратегії втечі/уникнення та дистанціювання притаманні особам з симптоматикою тривожності, субдепресивності, а також особам з прокрастинацією.

На виконання другого завдання нами було проведено семантичну диференціацію поняття «соціальне дистанціювання» в масовій свідомості громадян України. Із застосуванням комп'ютерної програми SPSS 17.0 за допомогою методу головних компонентів проводилася факторизація отриманих емпіричних даних, в результаті чого вдалося виділити фактори, які розкривають семантичну наповненість категорії у свідомості досліджуваних. Було встановлено рівень поясненої дисперсії для кожного фактора не нижче 7% і статистичної значущості шкал – 0.50. Факторні навантаження подано в таблиці 1.

Таблиця 1

**Власні значення та повна пояснена дисперсія
поняття «соціальне дистанціювання»**

Компон	Власні значення
---------------	------------------------

ента	Разом	% загальної дисперсії	Кумулятиві власні значення	Кумулятивний %
1	4,900	48,999	4,8999	48,999
2	2,035	20,346	6,9345	69,345
3	0,794	7,942	7,7287	77,287
4	0,578	5,782	8,3069	83,069
5	0,501	5,009	8,8077	88,077
6	0,468	4,684	9,2762	92,762
7	0,289	2,891	9,5653	95,653
8	0,183	1,827	9,7480	97,480
9	0,131	1,314	9,8793	98,793
10	0,121	1,207	10,000	100,00

Факторні навантаження після варімакс обертання виділилися в три головні компоненти (табл.2.).

Таблиця 2

Матриця компонент поняття «соціальне дистанціювання»

Конструкт	Компонента		
	1	2	3
добре	0,888		
приємне	0,751		
привабливе	0,804		
потрібне	0,621	0,557	
корисне			0,681
бажане			-0,791
важливе		0,901	
значуще		0,838	
суттєве		0,892	
розслаблююче			-0,730

Отже, в результаті факторизації суб'єктивного змісту поняття «соціальне дистанціювання» було виділено 3 фактори, які сумарно пояснюють 77,3 % дисперсії.

Перший, однополюсний фактор (49 % поясненої дисперсії) включає шкали: добре (0,888), привабливе (0,804),приємне (0,751), потрібне (0,621). Фактор отримав назву «Позитивна оцінка».

Другий, однополюсний фактор (20,30 % поясненої дисперсії) ввібрав у себе шкали: важливе (0,901), суттєве (0,892), значуще (0,838), потрібне (0,557), що сумується в назві «*Значуща сила*».

У третьому, біполярному факторі небажаність (-0,791) та напруженість об'єкта (-0,730) протиставляється усвідомленню його корисності (0,681). Фактор було названо «*Небажана активність*».

Дискусії. Отже, змістова інтерпретація факторної картини феномену лежить у площині позитивного оцінювання, однак при цьому має ознаки деякої амбівалентності, відбитій у третьому факторі. Трифакторна структура поняття свідчить про масовидність уявлень про соціальне дистанціювання, його низьку внутрішню диференційованість, що є нормальним з огляду на його новизну для масової свідомості громадян.

Отримані емпіричні дані підтверджують теоретично констатовані факти. Так, Л.С. Черняєв при дослідженні двох типів соціальних страхів, пов'язаних із соціальним дистанціюванням (страху наближення і страху віддалення) констатує, що інтенсивність страху коливається навколо зони одночасного результуючого мінімуму від цих двох страхів. Дистанція фіксується на рівні переносимості обох страхів (Черняєв, 2007: 17-24).

На наш погляд, суспільні страхи в умовах пандемії 2020 р. є виразним прикладом такої одночасної подвійності: страху наближення (можливість зараження COVID-19) та страху віддалення (можливість втрати соціальних контактів). З одного боку, згідно з даними М. J. Lerner, психологічне відсторонення через створення фізичної дистанції (уникнення як копінг-стратегія) розглядається як фруструючий чинник у проблематиці професійного вигорання (Юр'єва, 2004). З іншого – помірковане дистанціювання розвиває вміння здійснювати диференціацію між зовнішнім світом і власним ставленням суб'єкта до нього. Завдяки рефлексуванню над ставленням до об'єктів світу гіпотези бачення цих об'єктів відокремлюються від реальних фактів, завдяки чому зменшуються ефекти перекручування сприйняття подій (Заворотных, 2009).

Висновки. Аналіз поняття «соціальне дистанціювання в медико-епідеміологічному, соціологічному, соціально-психологічному та прикладному (проксемічному) наукових контекстах дозволив констатувати, що даний феномен розглядається в таких аспектах: як соціальний атитюд у когнітивній, емоційній та поведінковій репрезентаціях; як психосоціальна детермінанта стресів; як можлива причина зниження довіри; як копінг-стратегія. Позитивний бік оптимальної соціальної дистанції полягає у створенні відчуття безпеки, сприяє рефлексуванню та реалістичності мислення, виконує функцію копінг-стратегії дистанціювання. Негативний аспект полягає у можливій появі суб'єктивного переживання самотності та копінг-стратегії втечі/уникнення.

За результатами факторизації поняття можна зробити висновок про те, що у сприйнятті соціуму соціальне дистанціювання має подвійне, амбівалентне значення: позитивна суб'єктивна оцінка, усвідомлення значущості, корисності та сили цього феномену побутує поряд з його небажаністю і неприємним напруженням, яке він в собі несе.

Ознаки переважно позитивного сприйняття поняття соціального дистанціювання є хорошим соціально-психологічним показником стану масової свідомості. У поточних пандемічних умовах України така оцінка має досить оптимістичний прогноз, оскільки визначає позитивне ставлення людей як до себе самих, так і до навколишнього світу в умовах сильної суспільної невизначеності.

Перспективу досліджень цього напрямку складає можливість більш поглиблено вивчити феномен соціального дистанціювання з урахуванням гендерних, вікових та індивідуальних характеристик респондентів. Важливим критерієм для семантики соціального дистанціювання може також стати регіон проживання респондентів з урахуванням поділу країни на карантинні зони.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Боуен, М. (2019) *Теория семейных систем Мюррея Боуэна: Основные понятия, методы и клиническая практика*. Москва: Когито-Центр. 496 с.

Водопьянова, Н. Е. (2009). *Психодиагностика стресса*. Санкт-Петербург: Питер. 336 с.

Заворотных, Е. Н. (2009). Социально-психологические особенности одиночества как субъективного переживания: дисс. канд. психол. наук : Санкт-Петербург. 254 с.

Зиммель, Г. (2017). *Избранное. Философия культуры*. Санкт-Петербург: Центр гуманитарных инициатив. 432 с.

Купенко, О., & Ткаченко, Б. (2020). Практика залучення студентів до участі у волонтерських проектах громадських організацій. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства*. Суми: Сумський державний університет. С.385-388.

Лебедев, В. И. (1989). *Личность в экстремальных условиях*. Москва: Политиздат. 304 с.

Лісіцин, В. Д. (2010). Детермінанти стресових станів як науково-психологічна проблема. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами Збірник наукових праць*. № 7(9). С.349.

Михайлова, Л. О. (2010). Толерантність як засіб виховання в системі освітніх закладів. Доступно за URL: <https://commit.com.ua/onices/download/Mihajlova.doc>

Репьёва, Н. Г. (2007). Проблема адаптации студентов первого курса к обучению в вузе. *Психологический журнал ГОУ ВПО АлтГТУ им. И. И. Ползунова*. № 7. С. 30-38. Режим доступа: <http://elibr.altstu.ru/elibr/disser/conferenc/2010/02/pdf/275repyeva.pdf>.

Сидоренко, Е. В. (1998). *Методы математической обработки в психологии*. Санкт-Петербург: Речь, 350 с.

Сонин, В. А. (2004). Шкала социальной дистанции (шкала Богардуса, вариант Л.Г.Почебут). *Психодиагностическое познание профессиональной деятельности*. [Psychodiagnostic cognition of professional activity]. Санкт-Петербург. С.216-218.

Юр'єва, Л. М. (2004). *Професійне вигорання у медичних працівників. Формування, профілактика і корекція*. Київ: Сфера. 272 с.

Черняев, Л. С. (2007.) Взгляд гештальт-терапевта на базовые эмоции. *Гештальт 2007. Часть 2. Философия и этика в гештальт-подходе*. Москва : МГПИ. С.17-24.

Bogardus, E. S. (1925). Measuring Social Distance. *Journal of Applied Sociology*. Vol. 9. P. 299-308.

Наан, N. *Coping and defending*. N.-Y.: The free press, 1977. 237 p.

Hall, E. T. (1959). *The Silent Language*. N.-Y.: Doubleday & Company, INC., Garden city, 240 p.

Information about Social Distancing. *Santa Clara Public Health Department*. https://www.cidrap.umn.edu/sites/default/files/public/php/185/185_factsheet_social_distancing.pdf

REFERENCES

Bouen, M. (2019) *Teoriya semeynyih sistem Myurreya Bouena: Osnovnyie ponyatiya, metody i klinicheskaya praktika*. [Murray Bowen's Family Systems Theory: Basic Concepts, Methods, and Clinical Practice]. Moskva: Kogito-Tsentr. 496 s.

Vodopyanova, N. E. (2009). *Psihodiagnostika stressa*. [Psychodiagnostics of stress]. Sankt-Peterburg: Piter. 336 s.

Zavorotnyih E. N. (2009). *Sotsialno-psihologicheskie osobennosti odinochestva kak sub'ektivnogo perezhivaniya* [Socio-psychological characteristics of loneliness as a subjective experience]: diss. kand. psihol. nauk : Sankt-Peterburg, 2009. 254 s.

Zimmel, Georg (2017) *Izbrannoe. Filosofiya kultury*. [Selected Works. Philosophy of culture]. Sankt-Peterburg: Tsentr gumanitarnyih initsiativ. 432 s.

Kupenko, O., & Tkachenko B. (2020). Praktika zaluchennya studentiv do uchasti u volonterskih proektah gromadskih organizatsiy. *Sotsialno-gumanitarni aspekti rozvitku suchasnogo suspilstva* [The practice of involving students in volunteer projects of public organizations. Socio-humanitarian aspects of the development of modern society]. Sumi: Sumskiy derzhavniy unIversitet. S.385-388.

Lebedev, V. I. (1989). *Lichnost v ekstremalnyih usloviyah* [Personality in extreme conditions]. Moskva : Politizdat. 304 s.

Lisitsin, V. D. (2010). DetermInanti stresovih staniv yak naukovopshihologIchna problema. *Aktualni problemi navchannya ta viovannya lyudey z osoblivimi potrebami Zbirnik naukovih prats*. [Determinants of stress states as a scientific and psychological problem. Current problems of education and upbringing of people with special needs Collection of scientific works]. # 7(9). S.349.

Mihaylova, L. O. (2010). Tolerantnist yak zasib viovannya v sistemi osvithnih zakladiv.[Tolerance as a means of education in the system of educational institutions]. Dostupno za URL: <https://commit.com.ua/onices/download/Mihajlova.doc>

Repiova, N. G. (2007). Problema adaptatsii studentov pervogo kursa k obucheniyu v vuze. *Psihologicheskii zhurnal GOU VPO AltGTU im. I. I. Polzunova*, [The problem of adaptation of first-year students to university studies. Psychological journal GOU VPO AltSTU im. I. I. Polzunova]. # 7. S. 30-38. Rezhim dostupa: <http://elib.altstu.ru/elib/disser/conferenc/2010/02/pdf/275repyeva.pdf>.

Sidorenko, E. V. (1998). *Metody matematicheskoy obrabotki v psihologii* [Methods of mathematical processing in psychology]. Sankt-Peterburg: Rech, 350 s.

Sonin, V. A. (2004). Shkala sotsialnoy distantsii (shkala Bogardusa, variant L.G.Pochebut). *Psihodiagnosticheskoe poznanie professionalnoy deyatelnosti*. [Social distance scale (Bogardus scale, variant by L.G. Pochebut). Psychodiagnostics cognition of professional activity]. Sankt-Peterburg. S.216–218.

Yur'eva, L. M. (2004). *Profesiyne vigorannya u medichnih pratsivnikiv. Formuvannya, profilaktika i korektsiya*. [Professional burnout in medical professionals. Formation, prevention and correction]. Kiyiv: Sfera. 272 s.

Chernyaev, L. S. (2007.) Vzglyad geshtalt-terapevta na bazovyie emotsii. *Geshtalt 2007. Chast 2. Filosofiya i etika v geshtalt-podhode*. [Gestalt 2007. Part 2. Philosophy and Ethics in the Gestalt Approach]. Moskva : MGPI. S.17-24.

Bogardus, E. S. (1925). Measuring Social Distance. *Journal of Applied Sociology*. Vol. 9. P. 299-308.

Haan, N. *Coping and defending*. N.-Y.: The free press, 1977. 237 p.

Hall, E. T. (1959). *The Silent Language*. N.-Y.: Doubleday & Company, INC., Garde n city. 240 p.

Information about Social Distancing. *Santa Clara Public Health Department*.
https://www.cidrap.umn.edu/sites/default/files/public/php/185/185_factsheet_social_distancing.pdf

O.Drobot

SEMANTICS OF “SOCIAL DISTANCING” PHENOMENON IN PANDEMIC SITUATION

Abstract

The article presents the results of a theoretical analysis of the phenomenon of "social distancing" and an empirical study of its psychosemantic content. A substantive analysis of the concept of "social distancing" was conducted in various social and scientific contexts – i.e. medical-epidemiological, sociological, socio-psychological and applied proxemic. It is stated that this phenomenon is considered a social attitude, a psychosocial determinant of stress, a possible reason for declining trust, as well as a coping strategy. In the context of the 2020 pandemic, social distancing presents itself as a type of social isolation of individuals, which, under certain conditions, can take the form of alienation. Public fears in the pandemic situation are an example of duality: a fear of proximity (the possibility of contracting COVID-19) and a fear of withdrawal (the possibility of losing social contacts). The empirical study was carried out in Ukraine in June-July 2020, during the quarantine. The results of subjective assessment of the concept of “social distancing” by the public were obtained using the method of semantic differential. Semantization of the category and subsequent application of factor analysis were carried out to identify factors that reveal semantic content of the category in the minds of subjects. Society perceives social distancing ambivalently: with positive subjective assessment, awareness of importance, usefulness and magnitude of this phenomenon, in parallel with undesirability and unpleasant tension that it is associated with. The resulting three-factor structure of the concept testifies to the mass-driven character of ideas about social distancing, its low internal differentiation, which is normal, given the novelty of the concept for the mass consciousness of citizens. It is concluded that these signs of predominantly positive perception of the concept of social distancing are a good socio-psychological indicator of the state of mass consciousness. Such an assessment allows for an optimistic forecast in the present state of pandemic in Ukraine, since it indicates positive attitudes of people - both to themselves, and to their surroundings within the conditions of deep social uncertainty.

Keywords: *mass consciousness; pandemic; semantic differential; social distancing*